

VELLEIUS | HISTORIA ROMANA II
PATERCULUS | CVIII – II CXVII¹

Prevod Julijana VIŠOČNIK

CVIII V Germaniji ni bilo več nikogar, ki bi ga bilo mogoče še premagati, razen ljudstva Markomanov. Le-to je na spodbudo poveljnika Maroboda zapustilo svoja bivališča, se zateklo v notranje dele in naselilo polja obdana s herkinjskimi gozdovi. Nobena naglica ne sme biti vzrok, da tega moža ne omenimo. Marobod, mož plemenitega rodu, močne postave, neustrasnega duha, barbar bolj po rojstvu kot v mišljenju. Prvenstva med svojimi ni dosegel niti zaradi nemirov niti po slučaju, še manj zaradi sprememb ali volje staršev; temveč si je najprej zamislil določen imperij in kraljevsko moč, potem pa se odločil svoje ljudstvo odvesti daleč stran od Rimljanov; tja, kjer bi lahko svojo vojsko silno okreplil, pa čeprav je prebežal zaradi močnejših. Ko je osvojil okraje, o katerih smo že poročali, si je vse sosede podjarmil ali z vojno ali s pogoji svojega prava.

CIX Telo stražarjev njegovega imperija je bilo z nenehnimi vajami izurjeno skoraj do standardov rimske discipline. Kmalu ga je to postavilo na tako visok položaj, da se ga je morala zbatiti tudi naša država. Do Rimljanov je vodil politiko ne izzvanja vojne; pod pogojem, da pa do nje pride (če bi ga napadli mi), nam je pokazal, da mu še preostaja volje in moči do upora. Poslanci, ki jih je pošiljal k cesarju, so se včasih obnašali kot priprošnjiki, drugič pa kot da predstavljajo enakega. Ljudstva in posamezniki, ki so se odvrnili od nas, so pri njem našli pribežališče. Pravzaprav je v vseh pogledih, ne da bi to preveč prikrival, igral vlogo tekmeča. Vojsko, ki jo je sestavil iz 70 000 pešcev in 4000 konjenikov, je z neprestanimi vojnami proti sosedom utrjeval in jo vnaprej pripravil za pomembnejša dejanja kot so bila to zdaj. Strah vzbujajoč pa je bil tudi zato, ker je imel na levi in pred svojimi naselbinami Germanijo, na desni je mejil na Panonijo, za njihovim hrbtom je ležal Norik. Tako so se ga bali vsi, ker bi lahko v vsakem trenutku šel nad vse. Glede na naraščanje svoje moči ni niti Italiji dovolil, da bi se počutila varno. Od najvišjih vrhov Alp, ki določajo konec

¹ Ko sta Tiberij (severno od Karnunta) in C. Sentij Saturnin leta 6 v Germaniji dosegla prve uspehe proti Morobodu, ju je ustavila nepričakovana vest o uporu v Iliriku. Vira zanj sta predvsem dva: Dion 55, 28, 7–34, 56, 11–17 in Velleius Paterculus II 110–116.

ozemlja Italije, ni začetek njegovega ozemlja oddaljen več kot 200 000 korakov. Tega moža, to ozemlje se je naslednje leto odločil iz različnih smeri napasti cesar Tiberij. Sentij Saturnin je dobil povelje, da prepelje legije preko ozemlja Katov v Bojohajm (tako se je imenovala pokrajina, ki jo je poselil Marobod), s tem da poseka herkinijski gozd, ki je obdajal ozemlje. Sam pa je začel pohod z vojsko služečo v Iliriku, in sicer od Karnunta, ki je bilo najbližje noriško mesto od te strani.

CX Usoda včasih prelomi, včasih samo zadrži človeške načrte. Cesar si je že prej pripravil zimski tabor pri Donavi, vojsko je pripeljal ne več kot pet dni hoje daleč od prvih sovražnikov. Legije, ki jih je odredil Saturninu privedi, so bile približno z enako razdaljo ločene od sovražnikov, v nekaj dneh pa so se na vnaprej dogovorjenem mestu združile z vojsko cesarja. Tedaj pa je celotna Panonija, nevajena dobrine dolgotrajnega miru, opogumljena z bojnimi silami, v zvezo pritegnila še Dalmacijo in vsa ljudstva te pokrajine, ter prijela za orožje. Slava se je zdaj morala umakniti nujnemu; Tiberiju se namreč ni zdelo varno vojske pustiti daleč v notranjosti, ter s tem bližnjemu sovražniku pustiti prosto pot v Italijo. Število vseh plemen in ljudstev, ki so se uprla, je doseglo več kot 800 000. Zbralo se je skoraj 200 000 pripadnikov pehote večjih orožja in 9000 konjenikov. Od te ogromne množice, pokorne odločnim in izkušenim poveljnikom, je del nameraval napasti Italijo, ki je bila k njim pripojena z mejnim območjem Nauporta in Tergesta. Del je planil nad Makedonijo, del pa je bil določen za obrambo lastnih bivališč. Ugled poveljnikov – obeh Batonov in Pineta – je bil ogromen. Prebivalcem Panonije ni bila znana samo rimska disciplina, pač pa tudi rimski jezik, mnogi so bili seznanjeni celo s kulturo, tuj jim ni bil niti rimski način mišljenja. In tako se, pri Herkulu, še nikoli ni zgodilo, da bi kak narod tako na hitro združil posvet o vojni z vojno samo ter sklepe udejanjil. Napadli so rimske državljane, pomorili trgovce, ter pokončali veliko število odsluženih vojakov v pokrajini, ki je bila od imperatorja najbolj oddaljena. Makedonijo so zasedli z orožjem, vse, na vseh mestih je bilo uničeno z ognjem in mečem. Strah zaradi te vojne je bil tolikšen, da je bil tudi pogum cesarja Avgusta pretresen in omajan, pa čeprav je bil trden in okrepljen z izkušnjami tolikih vojn.

CXI Začeli so torej z naborom, z vseh strani so bili poklicani vsi veterani, moške in žene so bili v skladu s svojim premoženjem primorani zalagati tako osvobodence kot tudi vojake. V senatu je bilo slišati glas Avgusta, da bo mogoče čez deset dni v Rimu videti prihod sovražnikov, če se ne bodo varovali. Za to vojno so se zahtevale službe rimskih senatorjev in vitezov; bile pa so tudi obljubljene. A vse to bi pripravljali zaman, če ne bi bilo

tistega, ki bi vse to vodil. In tako je kot zadnji varstveni ukrep v tej vojni država od Avgusta za poveljujočega zahtevala Tiberija.

Tudi moja malenkost je imela v tej vojni možnost za sijajno službo. Končal sem s služenjem v konjenici, bil imenovan za kvestorja, senator še nisem bil, pa vendar enak njim in izvoljenim tribunom. Avgust mi je zupal del vojske, da jo prepeljem iz Rima k njegovemu sinu. V kvesturi sem se odpovedal pravici do province, k Tiberiju pa so me poslali kot Avgustovega legata.

O, kakšne bojne vrste smo videli prvo leto vojne! Kakšnim ugodnim okoliščinam smo se izognili z izkušnostjo poveljnika, da smo odbili njihove skupne besneče sile in jih prepodili na vse strani! O, s kolikšno umerjenostjo smo videli voditi vse stvari, čeprav z avtoriteto vojaškega poveljnika. S kakšno preudarnostjo so bili razpostavljeni zimski tabori! Kako pazljivo je bil z našimi stražami obdan sovražnik, da ne bi mogel nikjer prodreti, in bi s tem, zaradi pomanjkanja živeža ter lastnih razprtij, opešal.

CXII V prvem poletju vojne je treba spominu predati početje Mesalina, uspešno po izidu, pogumno zaradi samega poskušanja. Ta mož, ki je bil bolj plemenit po srcu kot po rojstvu, je bil kar se da vreden tega, da je imel Korvina za očeta, svoj kognomen pa je prepustil bratu Koti. Postavljen je bil na čelo Ilirika; ob nenadnem uporju je bil s polovico moči 20. legije obkoljen s sovražno vojsko. Več kot 20 000 nasprotnikov je pobil in pognal v beg; za ta podvig je bil nagrajen s častnimi triumfalnimi znamenji.

Barbarom je njihovo število tako ugajalo, zaupanje v lastne moči je bilo tolikšno, da kjerkoli se je pojavil cesar, niso nase stavili ničesar. Del njihove vojske, ki je bil izpostavljen samemu poveljniku, je bil po naši sodbi in v našo korist oslavljen in priveden do pogubne lakote. Niso si drznili postaviti se mu po robu, ko je začel ofenzivo, niti se bojevati z našimi možmi, ko so jim dali možnost za to, in ko so usmerjali njihovo bojno črto. Zavzeli so goro Klavdijo in se branili za okopi. Tisti del pa, ki se je pognal nasproti vojski, ki sta jo bivša konzula – A. Kajkina in Silvan Plavtj, privedla iz čezmorskih provinc, je obkolil pet naših legij in pomožne čete ter kraljevo konjenico (kralj Tračanov, Rojmetalk povezan z vnaprej določenimi poveljniki, je s seboj privedel veliko četo Tračanov z namenom okrepiti vojsko) in skoraj prizadejal našim poguben poraz. Kraljevo bojno četo so razkropili, konjenico prepodili, kohorte so sovražniku obrnile hrbet, strah se je razširil vse do samih legij. A v teh težkih časih si več slave lasti vrlina rimskega vojaka kot je ostaja poveljnikom. Le-ti so namreč zelo nasprotovali politiki svojega imperatorja; dopustili so, da so na sovražnike nalleteli prej, še preden so od izvidnikov izvedeli, kje se ti nahajajo. V teh kritičnih trenutkih, ko so sovražniki umorili nekatere vojaške tribune, pobili prefekta vojaškega tabora in prefekte kohort, ranili centurione, med

katerimi so padli tudi centurioni prvega reda, so se legije same med seboj spodbujale. Ker se niso zadovoljile samo z zadrževanjem nasprotnikov, so jih napadle, prebile njihovo bojno vrsto in si nepričakovano prilastile zmaggo.

Približno v tem času se je Agripa, ki ga je njegov krvni ded posvojil istega dne kot Tiberija, in je že pred dvema letoma začel kazati svojo pravo podobo, odtujil svojemu dedu in očetu ter se s čudno izprijenostjo duha in značaja znašel v breznu. Kmalu pa, ko so iz dneva v dan njegovi zločini naraščali, je doživel takšen konec kot si ga je s svojim divjanjem zaslužil.

CXIII Sprejmi zdaj, Mark Vinicij, dokaz, da cesar ni bil nič slabši poveljnik v vojni, kakor je bil vladar v miru. Vojski sta bili združeni, namreč tisti del, ki je že bil pod cesarjem, pa tisti, ki je k njemu šele prišel (da ga naredi močnejšega); z zbranimi desetimi legijami v enem taboru, več kot sedemdeset kohort, deset al konjenikov in več kot deset tisoč veteranov, poleg tega pa še veliko število prostovoljcev in mnogoštevilna kraljeva konjenica. Tolikšna vojska še ni bila nikjer zbrana na enem mestu po državljanskih vojnah, pa so bili vsi ravno iz tega razloga zadovoljni, trdna prepričanja o zmagi so namreč temeljila na številu vojske. Imperator pa, ki je bil najboljši sodnik tistega, kar je počel, je dajal prednost uporabnim zadevam pred lepimi. V vseh vojnah sem ga videl pri delu, kako je sledil tistemu, kar bi moralo biti odobravano, in ne temu, kar so še zlasti odobraval. Vojsko, ki se je pridružila, je zadržal le za nekaj dni, da si je opomogla od poti. Ko pa je uvidel, da je prevelika za obvladovanje in neokretna za upravljanje, se jo je odločil odpustiti. Daleč jo je spremil s svojo armado po zelo naporni poti, o težavnosti katere je komaj mogoče pripovedovati. Razlog za to dejanje je bil v tem, da si nihče ne bi upal napasti njegove združene vojske, pa da ne bi povezani sovražniki mogli poskušati napasti dela odhajajočih predvsem iz strahu vsakega naroda pred zasedbo lastnega ozemlja. Vojsko je poslal tja, od koder je prišla, sam pa se je na začetku hude zime vrnil v Siscijo. Legate, med katerimi sem bil tudi sam, je postavil na čelo posameznih delov zimskega tabora.

CXIV In zdaj stvar, ki ne slovi po svoji odličnosti, pa je vendar kar se le da pomembna zaradi trdne in prave kreposti ter koristi, najbolj prijetna kot izkušnja, še bolj edinstvena zaradi uglajenosti! Ves čas germanske in panonske vojne ni bilo med nami nikogar, ali izmed tistih nad ali pod našim položajem, ki bi bil bolan, pa za njegovo dobro počutje ne bi skrbel cesar. Zdelo se je, kakor da bi se bil njegov duh ukvarjal samo s tem enim in edinim opravilom, pa čeprav je bil vsestransko zaposlen s toliko različnimi bremenmi. Za tiste, ki so ga potrebovali, je bil pripravljen s konji vprežen voz, cesarjeva lastna nosilnica na voljo vsem; med drugimi sem tedaj tudi

sam užival v njeni rabi. Že so zdravniki, že njegovi kuharji, ekipa za umivanje – pripeljana zraven samo zanj – skrbeli za zdravje vseh. Vojaki so pogrešali samo dom in domače, drugega nič, kar bi jim le-ti mogli izpolniti ali zanje želeli. Naj dodam še to, kar bo vsakdo, ki je bil udeležen v teh pohodih, kakor tudi ostalo, o čemer sem že poročal, spoznal za resnično. Samo cesar je imel navado vedno potovati v sedlu, kakor je tudi večji del poletnih pohodov jedel sede skupaj s tistimi, ki jih je bil povabil. Ignoriral je tiste, ki ga niso posnemali v disciplini, vse dokler ni bila pri tem narejena škoda. Pogosto je opominjal, včasih svaril, zelo redko kaznoval; gibal se je po sredini pretvarjajoč, da marsičesa ne opazi, kaj pa tudi zadrži.

Zima je prinesla nagrado za naš trud v vojni, že naslednje poletje se je vsa Panonija potegovala za mir, preostali pristaši vojne so se zadržali v Dalmaciji. Upam, da bom v svojem celotnem delu lepo po vrsti opisal, kako je ta divja množica več tisoč bojnikov, ki je še malo prej grozila Italiji s sužnostjo, znašala skupaj k reki imenovani Batin orožje uporabljeno v uporu, ga polagala na tla in se metala na kolena pred imperatorja. In kaj se je zgodilo z njihovima najodličnejšima voditeljema: z Batonom in Pinetom: eden je bil ujet, drugi se je predal sam.

Jeseni je bila zmagovalna vojska odpeljana nazaj v zimski tabor. Cesar je poveljstvo nad vsemi temi četami izročil Marku Lepidu, možu, ki je po imenu in fortuni najbližji cesarju. Mož, katerega vsak toliko bolj občuduje in spoštuje, koliko ga more ali spoznati ali razumeti, smatra ga za diko tolikih imen, od katerih izhaja.

CXV Cesar je svojo pozornost in orožje obrnil k drugi nalogi – vojni v Dalmaciji. Kolikšno pomoč je dobil v tej pokrajini od pomočnika in legata Magija Kelerja Velejana, mojega brata, je izpričano s pohvalami cesarja samega, pa tudi njegovega očeta; ter vtisnjeno v spomin z mnogimi sijajnimi darovi, ki jih je prejel od cesarja, ko je le-ta triumfiral. Na začetku poletja je Lepid odpeljal vojsko iz zimskega tabora z namenom, da pride do imperatorja Tiberija, preko ozemlja nedotaknjenih in od vojnih grozot neprizadetih plemen, a ravno zato bojevitih in divjih. Bojeval se je s težavnostjo terena, s silami sovražnika, in potem ko je dosegel veliko zmago nad upirajočimi z uničenjem polj, s požigi poslopij, poboji prebivalstva, je vesel uspeha in otovorjen s plenom uspel priti do cesarja. Če bi se to bilo izvršilo pod njegovim lastnim poveljstvom, bi bil slavil triumf; prav iz tega razloga mu je senat s soglasjem cesarja podelil znamenja triumfa.

To poletje je pripeljalo znamenito vojno do ugodnega zaključka. Delmate, Peruste in Desidiate namreč, ki so bili zaradi gorske lege svojih bivališč, divje narave, izrednega obvladovanja tehnike bojevanja in predvsem zaradi ozkih sotesk skoraj nepremagljivi, je končno premagal cesar, pa ne

samo s svojim poveljevanjem, pač pa lastnoročno s svojim orožjem, in to tako, da jih je skoraj popolnoma izkoreninil.

V tej veliki vojni ali v vojni v Germaniji nisem mogel biti priča čemu večjemu niti se čemu bolj čuditi, kot temu kar je storil imperator. Nikoli se mu nobena prilika za zmago ni zdela dovolj ugodna, če je presodil, da bi mogel izgubiti vojake. Vedno je smatral najvarnejši način za najboljši, prej se je posvetoval s svojo vestjo kakor s svojim ugledom. Mnenje vojske ni nikoli usmerjalo načrtov poveljnika, pač pa je bila vojska vodena z modrostjo imperatorja.

CXVI V dalmatski vojni je podal Germanik, ki je bil že naprej poslan na težko dostopne in divje kraje, velike dokaze svoje kreposti. S pogostimi in pazljivimi posegi si je znamenja triumfa prislužil bivši konzul, Vibij Postum, guverner v Dalmaciji. Nekaj let prej sta si isto čast v Afriki prislužila Pasion in Kos, oba znana moža, a zaradi različnih zaslug. Kos je dokaz svoje zmage predal celo sinovemu imenu, mladeniču rojenemu za prikaz vseh odličnih lastnosti. L. Apronij pa, ki je bil udeležen pri dosežkih Postuma v teh vojnah, si je zaslužil časti s svojo izredno krepostjo, tudi za one službe, ki jih je imel malo za tem.

O, da ne bi bilo z večjimi dokazi izpričano kako velik vpliv ima pri vseh stvareh usoda! Toda tudi tukaj je mogoče opaziti njeno moč pri mnogih stvareh. Na primer, Elij Lamia, mož starodavnih navad, ki je svojo »staromodno« strogost omilil z uglajenostjo, je vršil sijajne službe v Germaniji in Iliriku, obetale pa so se mu tudi v Afriki, pa vendar ni uspel v pridobitvi znamenj triumfa, a ne zato ker si jih ne bi zaslužil. A. Licinij Nerva Silian, sin Publija Silija, moža, ki ga niso dovolj občudovali niti tisti, ki so ga najbolje poznali, je razglasil, da ima vse pozitivne lastnosti v najvišji meri, pa naj bo to kot odličen državljani ali pošten poveljnik. Zaradi prezgodnje smrti je ostal brez sadov tesnega prijateljstva z imperatorjem, spoznal pa je tudi, da je za tako visok dvig njegovega vpliva kriv očetov ugled.

Če bo kdo dejal, da sem z omembo teh mož zašel, bo obtožil tistega, ki ne bo zanikal. Pri poštenih namreč pravična odkritosrčnost brez laži ne velja za zločin.

CXVII Tako je cesar dal zaključni udarec panonski in dalmatski vojni; ko je v času petih dni, ki so bili namenjeni zaključku te naloge, sel iz Germanije prinesel pismo z žalostnimi novicami o smrti Varona, o poboju treh legij, prav toliko oddelkov konjenice in šestih kohort. Kakor da bi nam usoda vsaj s prizanesljivostjo pri tem pokazala, da se takšen pokol ne bi zgodil, če poveljnik ne bi bil zaposlen z drugimi vojnami.

Var Kvintilij je izviral bolj iz slavne kot plemenite družine; bil je blagega duha, mirnih navad, počasen tako v duhu kot telesu, bolj vaje brezde-

lja v taboru kot dejanskih vojaških opravil. S svojim načelovanjem Siriji je dokazal, da nikakor ni zaničevalec denarja: vstopil je namreč reven mož v bogato provinco, zapustil je bogat revno. Ko je bil na čelu vojske v Germaniji je trdil, da so Germani ljudje samo po glasu in udih, ter da tiste, ki jih ne morejo ukrotiti z meči, lahko pomirijo z zakoni. S tem namenom se je napotil v sredo Germanije, kakor da gre med ljudi, ki se veselijo vrednote miru, zapravljal čas poletnih pohodov s sedenjem na sodnem stolu, sojenji in opazovanjem sodnih prestopkov.